

Narcistische eigenschappen en een laag zelfbeeld in relatie tot gedragsproblemen bij jongeren van 12-17 jaar.

Hadassa van Midden, BSc.

Universiteit Leiden, Departement Orthopedagogiek

Begeleiding & Beoordeling

1° Beoordelaar:

W. Zwaanswijk, MSc.

071 5276185

w.zwaanswijk@fsw.leidenuniv.nl

afdeling: Orthopedagogiek

Pieter de la Court, 4A27

2° Beoordelaar:

V.C. Veen, dr.

071 5276730

v.c.veen@fsw.leidenuniv.nl

afdeling: Orthopedagogiek

Pieter de la Court, 4A25

Voorwoord

Met een tevreden en lichtelijk trots gevoel kan ik u hierbij mijn afstudeerscriptie aanbieden. De nodige tijd, gedachten en positieve energie heb ik in dit eindresultaat geïnvesteerd. Afstuderen is dit jaar voor mij een echte uitdaging waarbij ik naast mijn scriptie schrijven ook goed wilde presteren op mijn parttime werk, oppasgezin, stage en mijn sociale leven op orde wilde houden. Uiteraard waren er de bekende stressmomentjes, maar ik ben ervan overtuigd dat ik mijn tijd niet beter had kunnen indelen en ben dan ook erg blij over de gemaakte keuzes en resultaten.

Over het algemeen hebben langdurige projecten niet mijn voorkeur in verband met interesses op heel veel gebieden. Tevens wil ik mijn motivatie wel eens verliezen bij langdurige projecten. Dit is gelukkig niet van toepassing geweest bij mijn afstudeeronderzoek. Ik ben er achter gekomen tijdens dit project, mijn stage gericht op licht verstandelijk beperkte jongeren met psychiatrische problematiek en mijn werk met jongeren met een zorgvraag, dat deze doelgroep ontzettend leuk is om mee te werken en heel interessant is om verder over te leren. Bij de start van mijn afstudeerproject en mijn stage wist ik nog niet op welke doelgroep ik mij wilde richten en mijn expertise over wilde uitbreiden. Ik ben dan ook zeer dankbaar dat ik dit inzicht heb kunnen verkrijgen. Ik zal dit inzicht dan ook zeker meenemen in de voorbereiding op mijn toekomstige loopbaancarrière.

Een scriptie schrijven doe je niet alleen en ik heb dan ook dankbaar gebruik gemaakt van alle ondersteuning en aanmoedigingen van buitenaf. Allereerst zou ik graag mijn scriptiebegeleidster Wendy Zwaanswijk willen bedanken voor de geweldige ondersteuning en begeleiding van dit masterproject. Ook gaat mijn dank uit naar prof. Pieter Kroonenberg, die mij heeft kunnen helpen met verdere statistische vragen waarover ik niet helemaal zeker was. Ik wil graag mijn schoonfamilie en vrienden bedanken voor hun interesse, steun en het bieden van afleiding op de juiste momenten. Tijdens mijn gehele schoolcarrière is mijn familie, en in het bijzonder mijn bijzonder lieve moeder, ontzettend belangrijk en behulpzaam geweest. Dankzij hen ben ik altijd voor het hoogst haalbare gegaan. Ik had deze opleiding dan ook zeker niet kunnen voltooien zonder hun steun en motivatie. Als laatste, maar zeker niet het minst belangrijk, wil ik mijn lieve vriend Dennis bedanken voor de motiverende woorden bij werkelijk elke stap in het proces van het schrijven van mijn scriptie, het regelmatig overnemen van huishoudelijke taken en zijn behulpzaamheid bij stressmomentjes.

Kortom ik had het niet beter kunnen treffen met mijn omgeving en zij waren een onmisbare en belangrijke invloed voor mij in het leveren van dit schriftelijke eindresultaat. Ik hoop dan ook dat dit stuk uw belangstelling wekt en u mijn scriptie met veel plezier leest.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Inhoudsopgave	3
Abstract	4
Inleiding	5
<i>Lage zelfwaardering</i>	5
<i>Narcistische persoonlijkheid</i>	6
<i>Narcistische eigenschappen en een lage zelfwaardering</i>	7
<i>Onderzoeksvraag en hypothesen</i>	7
Methode	8
<i>Onderzoeksgroep</i>	8
<i>Procedure</i>	9
<i>Meetinstrumenten</i>	9
<i>Analyses</i>	10
Resultaten	11
<i>Descriptieve analyses</i>	11
<i>Expliciete zelfwaardering, impliciete zelfwaardering en narcistische eigenschappen in relatie tot gedragsproblemen</i>	13
Discussie	13
<i>Sterke en zwakke punten van het onderzoek</i>	14
<i>Implicaties en toekomstig onderzoek</i>	15
Literatuurlijst	17

Abstract

People with a low self-esteem can possibly be more violent to more easy targets to increase their own self-esteem (Ha, Peterson & Sharp, 2008). According to the model of Kohut (1977) narcissistic traits can lead to conduct problems. This is because persons with high narcissistic traits won't be able to change their high self-image. Lastly, the mask model (Kernberg, 1975) presumes that people with conduct problems can have a negative implicit self-esteem that can be masked by narcissistic traits. However, literature shows mixed evidence. Therefore this study was interested in to what extent narcissistic traits and/or low self-esteem are related to conduct problems in adolescents of 12-17 years old.

This research included 549 adolescents (mean age: 14.8; $SD = 1.22$; 51% male) from 9 prevocational high schools. The measuring instruments were questionnaires and a computer task. To measure explicit self-esteem the Rosenberg Self-Esteem scale (Rosenberg, 1965) was used. Implicit self esteem was measured with the Implicit Association Task- Self Esteem (Greenwald, McGhee & Schwartz, 1998). Narcissistic traits were measured by a subscale of the Youth Psychopathic Traits Inventory (Das & De Ruiter, 2003). Conduct problems were measured by the Strengths and Difficulties Questionnaire (Treffers & Van Widenfelt, 2005).

The hypotheses have been tested by a regression analyses and interaction analysis. Results were that a low explicit self-esteem and narcissistic traits are individually related to conduct problems.

Limitations of this study are the small effect sizes, risk of social desirability bias and the limited measure for narcissistic traits. However, strengths are the large and heterogeneous sample size, measuring both types of self-esteem and measuring narcissistic traits and self-esteem in the same sample. Future research can especially concentrate on interventions that increase explicit self-esteem.

Omstreeks 13% van de Nederlandse jongeren van 11 tot 17 jaar vertonen gedragsproblemen (HBSC, 2009). Kort samengevat kunnen gedragsproblemen omschreven worden als onaangepast gedrag waarmee men de normen en waarden van zijn/haar omgeving ernstig schendt (Van der Ploeg, 1997). Het ontstaan van gedragsproblemen kan verklaard worden aan de hand van het meervoudige risicomodel van Van der Ploeg (1997). Hieruit blijkt dat omgevingsfactoren als school, gezin en vrije tijd invloed kunnen hebben op toekomstig probleemgedrag. Een kind met traumatische ervaringen op een of meerdere omgevingsfactoren vertoont volgens dit model meer probleemgedrag in zijn jeugd en volwassenheid dan een kind die sociale steun heeft ondervonden. Een andere belangrijke factor in het model is de persoonlijkheid van het kind, die kan bijdragen aan problemen in het gedrag. Al deze factoren beïnvloeden elkaar en zijn gezamenlijk de oorzaak van eventuele gedragsproblemen (Van der Ploeg, 1997).

In dit onderzoek gaat de aandacht naar specifieke persoonlijkheidsfactoren van jongeren. Een jongere moet bijvoorbeeld beschikken over bepaalde copingstrategieën om adequaat met bepaalde omstandigheden om te kunnen gaan (Van der Ploeg, 1997). Ook heeft het zelfbeeld van de jongere invloed op hoe hij of zij reageert in een situatie. Een inconsistent beeld over de jongere, ofwel de omgeving ziet de persoon anders dan de persoon zichzelf ziet, kan mogelijk leiden tot voor de omgeving ongewenste gedragingen. Een andere persoonlijkheidsfactor die invloed heeft op het ontstaan van gedragsproblemen is de zelfbeschikking van jongeren. Dit behoort een realistische opvatting te zijn van wat de eigen rol en bijdrage is in een bepaalde context. Het niet nemen van verantwoordelijkheid voor het eigen gedrag en eventuele consequenties worden dan ook als gedragsproblematiek van de jongere gezien. Als laatste is de mate van zelfcontrole een persoonlijkheidseigenschap die invloed heeft op de manier waarop een jongere met situaties omgaat. Hierbij kunnen gedragsproblemen ontstaan als een jongere zekere impulsen niet kan onderdrukken (Van der Ploeg, 1997).

Deze persoonlijkheidsfactoren hebben veel raakvlakken met zelfwaardering en narcisme. Er zal in dit onderzoek onderzocht worden of narcistische eigenschappen en/of het hebben van een lage zelfwaardering een relatie hebben met het ontstaan van gedragsproblemen bij adolescenten.

Lage Zelfwaardering

Crocker en Park (2004) beschrijven zelfwaardering als de evaluatie die men zichzelf geeft in het zijn van een waardig mens. Tevens benadrukken zij dat het bevorderen van de zelfwaardering van belang is voor het welzijn van mensen en hun functioneren in de maatschappij. Het verkrijgen van een hogere zelfwaardering draagt bij aan het verminderen van angstgevoelens, het verhogen van het leervermogen en het verminderen van gedragsproblemen. Er kan gesproken worden van twee soorten zelfwaardering, namelijk op impliciet en expliciet niveau (Gawronski & Bodenhausen, 2006). De expliciete zelfwaardering is de bestuurbare en bewuste zelfwaardering die zichtbaar is van buitenaf. De impliciete zelfwaardering is de onderliggende zelfwaardering waar men zich niet van bewust is en

daarbij niet kan controleren. In deze hypothese wordt zowel gekeken naar een lage zelfwaardering op expliciet en impliciet niveau en de invloed hiervan op gedragsproblemen.

Onderzoek over gedragsproblemen die zich uiten in agressie en antisociaal gedrag naar anderen in relatie tot zelfwaardering spreekt elkaar tegen. Een lage zelfwaardering kan mogelijk aanzetten tot agressie op meer kwetsbare en makkelijkere doelwitten, met als doel een gevoel van competentie (Baumeister, Boden & Smart, 1996). Meerdere onderzoeken tonen aan dat een lage zelfwaardering bijdraagt aan latere gedragsproblemen. In het onderzoek van Ha, Petersen en Sharp (2008) was een lage zelfwaardering een significante voorspeller voor zelfgerapporteerde gedragsproblemen. Ander onderzoek toonde aan dat kinderen, adolescenten en jong-volwassen met een lage zelfwaardering meer agressie vertonen. Dit werd door zowel het individu, ouders en leraar gerapporteerd (Sprott & Doob, 2000; Donnellan, Trzesniewski, Robins, Moffitt & Caspi, 2005; Wallace, Barry, Zeigler-Hill & Green, 2012). De resultaten zijn echter controversieel, aangezien er ook studies zijn waarbij geen relatie is gevonden tussen een lage zelfwaardering en gedragsproblemen (Bushman & Baumeister, 1998; Baumeister et al., 1996).

Narcistische Persoonlijkheid

Mensen met een narcistische persoonlijkheid kunnen worden omschreven als zeer egocentrisch, waarbij men groothedsideeën heeft over zichzelf en zijn/haar eigen kunnen (Bernstein, Penner, Clarke-Stewart & Roy, 2006). Zij zijn graag het middelpunt van de aandacht, maar zijn gevoelig voor kritiek. Verder wordt er weinig empathie getoond naar anderen. Indien de narcistische gedragingen zodanig ernstig zijn, kunnen deze uitlopen in een stoornis. In de DSM-IV wordt dit omschreven als de narcistische persoonlijkheidsstoornis (Wener & Kerig, 2005).

Het model van Kohut (1977) veronderstelt dat narcistische eigenschappen verklaard kunnen worden door een zeer permissieve opvoedingsstijl van ouders. Doordat kinderen niet begrensd worden en er een ongewone en constante adoratie is van ouders ontstaat er bij deze kinderen een abnormaal hoge zelfwaardering. In toekomstige situaties zal de sociale omgeving niet altijd deze constante bewondering schenken. Met behulp van copingstrategieën wordt dan geprobeerd om deze zeer hoge zelfwaardering te behouden of te vergroten (Cater, Zeigler-Hill & Vonk, 2011).

Kortom, in tegenstelling tot de visie dat een lage zelfwaardering leidt tot gedragsproblemen bestaat de opvatting dat narcisme aanleiding geeft tot destructief gedrag. Indien iemand met een narcistische persoonlijkheid negatieve opmerkingen krijgt, die niet passen in zijn of haar superieure zelfbeeld, kan dit leiden tot gedragsproblemen/agressie. Zij willen het beeld over zichzelf niet aanpassen (Cater et al., 2011). Ondanks het gevoel te hebben dat niemand ze kan raken, vrezen ze de gedachte om niet superieur te zijn. Het gevolg van dit psychologische proces is dat zij irrationeel en heftig reageren op negatieve reacties uit de omgeving. Bovendien hebben zij het onrealistische beeld alles aan te kunnen en laten daardoor eerder agressie en gedragsproblemen zien richting de storingsfactor (bijvoorbeeld een negatieve opmerking) van hun zelfbeeld (Baumeister et al., 1996; Cater et al., 2011).

Uit onderzoek is gebleken dat participanten met veel narcistische eigenschappen na een faalervaring meer negatieve reactieschommelingen hadden als boosheid en angst, dan participanten met minder narcistische eigenschappen (Rhodewalt & Morf, 1998). Er zijn dan ook tamelijk veel onderzoeken die aantonen dat gedragsproblemen het gevolg zijn van een narcistische persoonlijkheid in tegenstelling tot een lage zelfwaardering (Barry, Grafeman, Adler & Pickard, 2007; Baumeister et al., 1996; Bushman & Baumeister, 1998; Ha et al., 2008; Martinez, Zeichner, Reidy & Miller, 2008; Maples et al., 2010).

Narcistische Eigenschappen én Lage Zelfwaardering

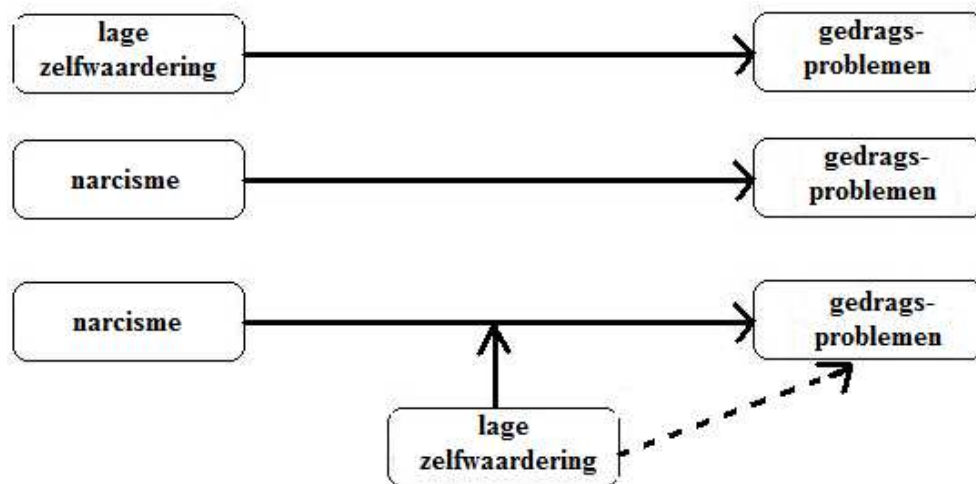
Ten slotte is er een andere theorie mogelijk, namelijk dat mensen met een narcistische persoonlijkheid én een lage zelfwaardering, meer gedragsproblemen laten zien. Hierbij versterkt het hebben van een lage zelfwaardering de kans op meer gedragsproblemen. Het is mogelijk dat iemand met onrealistische groothedsideeën over zichzelf, tegelijkertijd diep van binnen onzekere gevoelens heeft (Vater et al., 2013). Anders gezegd, de uiterlijke, expliciete voorstelling van het individu zelf is hoog, terwijl de onderliggende, impliciete voorstelling van het individu laag is. Onderzoek van Gregg en Sedikides (2010) heeft aangetoond dat mensen met hoge narcistische eigenschappen een significant lagere impliciete zelfwaardering hebben, ondanks dat er sprake is van een hogere expliciete zelfwaardering.

Kernberg (1975) introduceerde het 'masker model' om mensen met narcistische eigenschappen beter te begrijpen. Het model wordt vandaag de dag nog steeds als een verklarend model gezien voor narcistische eigenschappen en functioneert als leidraad in onderzoek (Vater et al., 2013; Cater et al., 2011). Volgens dit model ontstaan narcistische eigenschappen door inconsistente interacties met de omgeving in de kindertijd. Een onjuiste pedagogische aanpak van de ouders, die niet aansluit bij de behoeften van het kind, kan leiden tot problemen in het ontwikkelen van de persoonlijkheid. Ouders die weinig empathie tonen, creëren bij hun kind een gevoel van falen en onbelangrijkheid. Dit gebeurt in de vorm van emotionele en fysieke verwaarlozing en mishandeling. Er ontstaat een negatief en onbelangrijk beeld over zichzelf, die gemaskeerd wordt door aan de buitenkant een zeer positieve presentatie van zichzelf te tonen (Vater et al., 2013).

Er zijn enige onderzoeken gedaan naar dit concept. Sommige onderzoeken vonden een verband tussen narcisme en gedragsproblemen, met zelfwaardering als moderator (Vater et al., 2013; Stucke & Sporer, 2002). Barry et al. (2007) vonden in hun onderzoek dat zelfwaardering geen versterkende invloed had tussen narcisme en gedragsproblemen.

Zoals al eerder aangehaald zijn er inconsistente uitkomsten in onderzoek betreft de invloed van narcistische eigenschappen en/of een lage zelfwaardering op gedragsproblemen bij adolescenten. De onderzoeksvraag van deze studie luidt dan ook: *'In hoeverre zijn narcistische eigenschappen en/of een lage zelfwaardering gerelateerd aan gedragsproblemen bij jongeren van 12- 17 jaar?'*.

Op basis van de literatuur wordt verwacht dat met name narcistische eigenschappen bij adolescenten invloed hebben op gedragsproblemen. Deze verwachting is echter moeilijk te stellen aangezien er veel onenigheid in literatuur is of een zeer lage zelfwaardering dan wel een overdreven hoog zelfconcept kan leiden tot gedragsproblemen (Ostrowsky, 2010). Door deze reden zullen alle mogelijkheden worden onderzocht (Figuur 1).

Figuur 1. Hypothesen van het onderzoek

Kortom, er zal onderzoek gedaan worden om meer duidelijkheid te verkrijgen over de invloed van narcistische eigenschappen en een lage zelfwaardering op gedragsproblemen bij adolescenten. Mogelijk kan er dan eerder ingegrepen worden met vroege interventies, die effectief zijn in het positief beïnvloeden van de betreffende persoonlijkheidseigenschappen van het kind. Vroegtijdige interventies gericht op eigenschappen van de persoonlijkheid om gedragsproblemen te voorkomen zijn namelijk effectief gebleken en zijn op de lange duur kostenbesparend voor de maatschappij (Cohen & Piquero, 2009).

Methode

Onderzoeksgroep

De totale onderzoeksgroep betrof 549 jongeren uit de algemene populatie van tussen de 12 en 17 jaar. Er hadden 282 jongens (51%) en 267 meisjes (49%) geparticipeerd aan het onderzoek. De steekproef had een gemiddelde leeftijd van 14.8 jaar ($SD = 1.22$).

De sociaal economische status (SES) van het gezin van de jongere was in de meeste gevallen hoog ($n = 311$, 57%), 40% van de jongeren had een gemiddelde SES ($n = 221$) en 3% had een lage SES ($n = 17$). 62% van de jongeren had een Nederlandse etniciteit ($n = 343$), 10% had een Marokkaanse achtergrond ($n = 52$), 3% had een Antilliaanse achtergrond ($n = 18$) en 25% had een andere etnische achtergrond ($n = 136$), als bijvoorbeeld Russisch, Pools en Indiaas.

Procedure

De participanten in dit onderzoek waren benaderd door telefonisch contact op te nemen met middelbare scholen. In totaal deden 9 scholen mee. Met geïnteresseerde scholen werd er tijdens een informatiegesprek afspraken gemaakt over data-afname. Bovendien waren er toestemmingsbrieven voor de ouders uitgedeeld. Bij dit onderzoek was er sprake van één meetmoment in het schooljaar 2012-2013. De scholieren hadden hierbij een digitale vragenlijst ingevuld en een computertaakje uitgevoerd. De gegevens van de leerlingen waren anoniem verwerkt. Na afloop van het onderzoek waren de globale onderzoekresultaten gepresenteerd aan de scholen aan de hand van een factsheet.

Meetinstrumenten

Expliciete zelfwaardering: ‘Rosenberg Self-Esteem Scale’. De Rosenberg zelfwaarderingsschaal was gebruikt in het onderzoek om de expliciete zelfwaardering van de participanten te meten (Franck, De Raedt, Barbez & Rosseel, 2008). Deze Nederlandse versie stamt af van de oorspronkelijke ‘Rosenberg Self-Esteem Scale (Rosenberg, 1965). De vragenlijst bestaat uit 10 items. Een voorbeelditem luidt: ‘Over het geheel genomen ben ik tevreden over mezelf’. Hierbij kon er antwoord worden gegeven aan de hand van een vierpuntsschaal. Er was een totaalscore te behalen tussen de 0 en 30 punten. Vijf items zijn negatief geformuleerd en dienden omgepoold te worden. Hoge totaalscores kwamen overeen met een grotere zelfwaardering. De interne consistentie van de Rosenberg zelfwaarderingsschaal in de steekproef was goed ($\alpha = .86$).

Impliciete zelfwaardering: ‘Implicit Association Task – Self Esteem’. De impliciete zelfwaardering van de participanten was gemeten aan de hand van de Impliciete Associatie taak-zelfwaardering (IAT) (Greenwald, McGhee & Schwartz, 1998). Dit is een computertaak waarbij men zo snel mogelijk woorden moet onderverdelen in twee categorieën. Met betrekking tot zelfwaardering variëren de categorieën in ‘positief’, ‘negatief’, ‘ander’ of ‘ik’. Vervolgens komen er positieve woorden (Goed, Mooi, Prachtig, Vrolijk, Gelukkig, Uitstekend), negatieve woorden (Boos, Vreselijk, Verschrikkelijk, Slecht, Minderwaardig, Dom), ik-woorden (Ik, Mijn, Mijzelf, Zelf, Mijne, Mij) en ander-woorden (Ander, Anderen, Hun, Ze, Zij, Zijzelf) in beeld waarop de participant moest reageren tot welke categorie deze hoorde. Iemand met een lage zelfwaardering zal bijvoorbeeld onbewust ik-woorden vaker bij de categorie ‘negatief’ plaatsen. Tabel 1 illustreert de inhoud van de IAT; in totaal waren er zeven blokken waarin de categorieën wisselden. De score was gebaseerd op blok drie, vier, zes en zeven, waarbij blok één, twee en vijf testblokken waren. De IAT met betrekking tot zelfwaardering had een constante test-hertest betrouwbaarheid en een goede predictieve validiteit (Bosson, Swann & Pennebaker, 2000).

Tabel 1.

De blokken en categorieën van de Impliciete Associatie Taak.

	Categorie 1	Categorie 2
Blok 1	Negatief	Positief
Blok 2	Ik	Ander
Blok 3	Negatief Ik	Positief Ander
Blok 4	Negatief Ik	Positief Ander
Blok 5	Ander	Ik
Blok 6	Negatief Ander	Positief Ik
Blok 7	Negatief Ander	Positief Ik

(Greenwald et al., 1998)

Youth Psychopaths Traits Inventory. De narcistische eigenschappen waren gemeten aan de hand van de subschaal ‘Grandioos’ van de ‘Youth Psychopathic Traits Inventory’- Nederlandse vertaling (YPI-NL) (Das & De Ruiter, 2003). De subschaal ‘Grandioos’ bestond uit vijf stellingen. Deze stellingen werden beantwoord aan de hand van een vierpuntsschaal. Voor berekening van de totaalscore werden sommige items omgepoold, omdat deze negatief geformuleerd waren. Een hogere score correspondeerde met meer narcistische eigenschappen. De psychometrische eigenschappen van de YPI-NL werden als goed beschouwd in een onderzoek naar Nederlandse adolescenten uit de normale populatie en er was sprake van een goede interne consistentie (Hillege, Das & De Ruiter, 2010). Er was weinig onderzoek gedaan naar de betrouwbaarheid van de subschalen. In dit onderzoek komt naar voren dat de interne consistentie van de subschaal ‘Grandioos’ matig tot acceptabel is ($\alpha = .69$).

Strengths and Difficulties Questionnaire. De gedragsproblemen werden geanalyseerd met behulp van een totaalscore van de subschalen ‘gedragsproblemen’ ‘hyperactiviteit’ en ‘problemen met leeftijdgenoten’ van de ‘Strengths and Difficulties Questionnaire’. Er was bewust voor deze drie subschalen gekozen, omdat dit onderzoek geïnteresseerd was naar de invloed op externaliserend probleemgedrag. Om deze reden waren de subschalen ‘emotionele problemen’ en ‘prosociaal gedrag’ weg gelaten. De drie schalen bestonden ieder uit vijf vragen en werden beantwoord aan de hand van een vierpuntsschaal. De totaalscore kon variëren van 0 tot 15 punten, waarbij een hogere score meer gedragsproblemen indiceerde. De interne consistentie van de SDQ was acceptabel en de concurrente validiteit werd als goed beschouwd (Widenfelt, Goedhart, Treffers & Goodman, 2003). In deze steekproef komt naar voren dat de interne consistentie van de SDQ matig tot acceptabel was ($\alpha = .69$).

Analyses

Allereerst zal aan de hand van descriptieve analyses worden nagegaan of de onderzoeksgroep normaal verdeeld is. Vervolgens wordt de data geïnspecteerd op uitbijters en missende waarden. Er zal een regressieanalyse uitgevoerd worden om het verband tussen zelfwaardering en narcisme op

gedragsproblemen te bekijken. In het eerste model zal de invloed van impliciete zelfwaardering, expliciete zelfwaardering en narcistische eigenschappen op gedragsproblemen geanalyseerd worden. In het 2^e model zal vervolgens de moderatievariabele toegevoegd worden in de regressieanalyse. Er is gekozen om slechts impliciete zelfwaardering in combinatie met narcistische eigenschappen mee te nemen als moderator. De theorie achter deze hypothese is namelijk dat er sprake is van een persoon die naar buiten toe narcistische eigenschappen laat zien, maar van binnen onzeker is en een lage zelfwaardering heeft. Alle betrokken variabelen zullen voorafgaand de interactieanalyse gecentreerd worden. Hiermee worden eventuele problemen door verschillende schaalgroottes voorkomen.

Resultaten

Descriptieve Analyses

Beschrijvende statistiek. De beschrijvende statistieken van de belangrijkste variabelen in dit onderzoek zijn te vinden in Tabel 2. Uit de tabel komt naar voren dat er een significante negatieve correlatie was tussen ‘expliciete zelfwaardering’ en ‘gedragsproblemen’. Dit houdt in dat er een relatie is tussen expliciete zelfwaardering en gedragsproblemen, waarbij een lagere expliciete zelfwaardering duidt op meer gedragsproblemen. Ook was er een significante positieve correlatie tussen ‘narcistische eigenschappen’ en ‘gedragsproblemen’. Dit betekent dat er een relatie is tussen narcistische eigenschappen en gedragsproblemen, waarbij hogere narcistische eigenschappen duiden op meer gedragsproblematiek.

Tabel 2.

Beschrijvende statistieken en Pearson correlaties van de onderzoeksvariabelen.

	<i>M</i>	<i>SD</i>	Min	Max	<i>Z</i> skew	<i>Z</i> kurt.	Impliciete ZW	Expliciete ZW	Narcisme
Impliciete ZW	0.30	0.40	-0.84	1.85	1.33	1.72			
Expliciete ZW	30.01	5.81	10	40	-0.13	0.11	.072		
Narcistische eigenschappen	8.44	2.93	5	20	1.13	-1.57	-.011	.213**	
Gedragsproblemen	23.64	4.19	15	36	0.07	0.08	-.063	-.311**	.113**

ZW = zelfwaardering. De correlaties zijn zichtbaar in het rechter gedeelte van de tabel.

** Correlaties hebben een significantieniveau van $p < .01$

Data verdeling. Aan de hand van een data-inspectie waren de algemene kenmerken van de variabelen geanalyseerd. Met behulp van histogrammen was er gekeken naar de normaliteit van de belangrijkste variabelen in dit onderzoek, namelijk impliciete zelfwaardering, expliciete zelfwaardering, narcistische eigenschappen en gedragsproblemen. ‘Impliciete zelfwaardering’ leek normaal verdeeld te zijn. Aan het Q-Q plot was te zien dat alle punten nabij de lijn vallen. Ook het

histogram leek normaal verdeeld. Er kon dus gezegd worden dat ‘impliciete zelfwaardering’ normaal verdeeld was.

Het histogram van ‘expliciete zelfwaardering’ leek iets scheef verdeeld naar links. In het Q-Q plot van deze variabele benaderden de punten redelijk de lijn en weken wat meer af bij de lagere waarden. Doordat de schaal een goede uitslag had wat betreft de interne consistentie ($\alpha = .86$) en de schaal redelijk normaal verdeeld leek in het histogram was besloten om deze schaal mee te nemen in het onderzoek.

De variabele ‘narcistische eigenschappen’ was scheef verdeeld naar rechts. Ook in het Q-Q plot benaderden de punten bij de hogere waarden niet de lijn. Dit kwam overeen met de verwachting dat slechts een klein deel van de steekproef, net als de algemene populatie, hoge scores had wat betreft narcistische eigenschappen. Er was besloten om een logaritmische berekening te doen over deze variabele. Na deze berekening benaderden de punten in het Q-Q plot de lijn en kon er gesproken worden van normaliteit. Er was besloten om bij de berekeningen gebruik te maken van de logaritmische variabele.

De afhankelijke variabele ‘gedragsproblemen’ was in het histogram normaal verdeeld. Tevens vielen de punten in het Q-Q plot op of zeer nabij de lijn. Er werd voldaan aan de assumpties voor regressie en er konden berekeningen uitgevoerd worden met de variabelen.

Uitbijters. Vervolgens was de data gecontroleerd op uitbijters met behulp van boxplots en z -scores. Er waren geen respondenten die op vrijwel alle items extreme scores hadden. Verder waren er acht respondenten die op slechts één onderdeel een afwijkende score hadden. Er was besloten om de analyses zowel met als zonder deze uitbijters uit te voeren. Na deze methode bleek dat de uitbijters geen invloed hadden op de uitkomsten van de analyses en zijn vervolgens meegenomen in de berekeningen.

Missende waarden. Er waren veel missende waarden ($n = 216$) in de originele steekproef ($n = 736$). De variabele ‘Impliciete zelfwaardering’ had het hoogste aantal missende waarden, namelijk 25% van de gehele steekproef ($n = 187$). Het hoge aantal missende waarden bij ‘impliciete zelfwaardering’ viel te verklaren vanuit het feit dat dit het laatste onderdeel was van de data-afname. Veel jongeren hadden mogelijk geen tijd of onvoldoende concentratie om deze taak te volbrengen. Door het hoge aantal missende waarden bij één variabele bleek dan ook uit Little’s MCAR toets dat er sprake was van geen willekeurige missende waarden ($X^2(11) = 54.368, p = <.001$). Er bleken bepaalde patronen te zijn in de missende data die uitvoeriger zijn geanalyseerd middels multiële imputatie. Aan de hand van deze statistische handeling in SPSS waren er meerdere waarden geïmputeerd die op een willekeurige manier zijn berekend door het programma. Het verschil tussen de uitkomsten van het onderzoek voor en na het imputeren van willekeurige waarden waren dusdanig gering dat er besloten was om alle respondenten die de variabele ‘impliciete zelfwaardering’ niet had, te verwijderen uit het onderzoek. Er was nog steeds sprake van een grote steekproef ($n = 549$) waardoor er nog steeds betrouwbare uitspraken gedaan konden worden over het onderzoek.

Expliciete Zelfwaardering, Impliciete Zelfwaardering en Narcistische Eigenschappen in Relatie tot Gedragsproblemen

De resultaten van de multipele regressie analyse zijn te vinden in Tabel 3. Model 1 verklaarde ongeveer 13 procent van de variantie op ‘gedragsproblemen’ ($R^2 = .132$, $F(3,544) = 27.47$, $p = < .001$). Bij het toevoegen van de interactievariabele in model 2 was er sprake van zeer weinig verschil ($R^2 = .133$, $F(1,543) = 20.77$, $p = < .001$).

Tabel 3.

De waarden impliciete zelfwaardering, expliciete zelfwaardering, narcistische eigenschappen en interactie-effect en de relatie tot gedragsproblemen.

Model 1	<i>B</i>	<i>SE</i>	β	<i>t</i>	<i>p</i>
Expliciete zelfwaardering	-.25	.03	-.35	-8.49	.00
Narcistische eigenschappen	2.42	.53	.19	4.57	.00
Impliciete zelfwaardering	-.38	.42	-.04	-.90	.37
Model 2					
Expliciete zelfwaardering	-.25	.03	-.35	-8.52	.00
Narcistische eigenschappen	2.46	.53	.19	4.63	.00
Impliciete zelfwaardering	-.36	.42	-.03	-.85	.40
Impliciete zelfwaardering x Narcistische eigenschappen	-.11	.13	-.03	-.84	.40

Zoals te zien in Tabel 3 was er een significant relatie tussen ‘expliciete zelfwaardering’ en ‘gedragsproblemen’. Lage scores op ‘expliciete zelfwaardering’ komen vaker voor met hoge scores op ‘gedragsproblemen’. De effectgrootte was nader bekeken aan de hand van de Pearson’s correlatiecoëfficiënt (Cohen, 1992). Er was sprake van een middelgroot effect ($r = -.311$).

Er was ook een significant resultaat van ‘narcistische eigenschappen’ op ‘gedragsproblemen’. Jongeren met relatief veel narcistische eigenschappen vertoonden meer gedragsproblemen. Hierbij was er sprake van een klein effect ($r = .113$).

‘Impliciete zelfwaardering’ had geen significante relatie met ‘gedragsproblemen’. Dit houdt in dat jongeren met een hogere of lagere impliciete zelfwaardering niet meer of minder gedragsproblemen lieten zien.

Er was geen significant resultaat van de ‘narcistische eigenschappen’ met ‘impliciete zelfwaardering’ op ‘gedragsproblemen’ ($\beta = -.034$, $t(543) = -.842$, $p = .400$). Dat wil zeggen dat er geen effect was van een lage zelfwaardering op de relatie tussen narcistische eigenschappen en gedragsproblemen.

Discussie

In deze studie is er onderzoek gedaan naar in hoeverre narcistische eigenschappen en/of een lage zelfwaardering gerelateerd zijn aan gedragsproblemen bij jongeren van 12-17 jaar. Er is sprake van veel onenigheid in literatuur of een zeer lage zelfwaardering dan wel een overdreven hoog zelfconcept

kan leiden tot gedragsproblemen (Ostrowsky, 2010). Er is echter de lichte verwachting gesteld dat er met name een positieve relatie is tussen narcistische eigenschappen en gedragsproblemen.

Uit het onderzoek komt naar voren dat jongeren met relatief veel narcistische eigenschappen meer gedragsproblemen laten zien. Dit is in overeenstemming met de voorafgaand gestelde verwachting. Bovendien blijkt er nog een sterker verband te zijn tussen expliciete zelfwaardering en gedragsproblemen. Hierbij laten jongeren met een lagere expliciete zelfwaardering relatief meer gedragsproblemen zien. Er is in dit onderzoek geen sprake van een significant interactie-effect. De resultaten impliceren dat zelfwaardering en narcistische eigenschappen aparte constructen zijn die los van elkaar een relatie hebben met externaliserend probleemgedrag.

Het resultaat dat er een verband is tussen het hebben van een lage zelfwaardering en probleemgedrag is overeenkomstig met ander onderzoek (Ha et al., 2008; Donnellan et al., 2005; Sprott & Doob, 2000; Wallace et al., 2012). De effectgrootte van deze relatie in het onderzoek was klein tot middelgroot. Dit kan mogelijk een verklaring zijn waarom in sommige onderzoeken wegens methodologische redenen geen significante resultaten zijn gevonden. De relatie tussen het hebben van een lage expliciete zelfwaardering en probleemgedrag is te verklaren door psychologische mechanismen. Een lage zelfwaardering kan namelijk leiden tot externaliserend probleemgedrag richting anderen, met als doel een gevoel van competentie (Baumeister et al., 1996). Er wordt hierbij vaak gekozen voor kwetsbare personen waar men zich relatief makkelijk tegen kan richten.

De significante relatie tussen narcistische eigenschappen en probleemgedrag is tevens gevonden in ander onderzoek (Barry et al., 2007; Baumeister et al., 1996; Bushman & Baumeister, 1998; Ha et al., 2008; Martinez et al., 2008; Maples et al., 2010). Deze relatie is ook te verklaren vanuit een psychologisch proces. Probleemgedrag is hierbij een reactie op negatieve opmerkingen die niet passen in het superieure zelfbeeld van de persoon. Iemand met narcistische trekken wil het beeld over zichzelf niet aanpassen en kan dus irrationeel en heftig reageren op negatieve reacties uit de omgeving (Baumeister et al., 1996).

Sterke en Zwakke Punten van het Onderzoek

De aangetoonde relaties met gedragsproblemen hebben slechts een matige effectgrootte. Uitspraken moeten dan ook met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Bovendien kan er gediscussieerd worden of het meetinstrument voor narcistische eigenschappen de beste mogelijkheid is geweest. De narcistische eigenschappen zijn in dit onderzoek gemeten met een subschaal van de YPI-NL (Das & De Rooter, 2003). De subschaal 'Grandios' bestaat uit slechts vijf stellingen, waar vervolgens de variabele narcisme op is gebaseerd. Naar aanleiding van de resultaten van dit onderzoek zal in toekomstig onderzoek een uitgebreider meetinstrument voor narcistische eigenschappen gebruikt moeten worden, zoals bijvoorbeeld de Narcissistic Personality Inventory (Raskin & Terry, 1988).

Een ander discussiepunt betreft de zelfrapportage, waarbij men kan afvragen of dit een betrouwbare en valide methode is om persoonlijkheidseigenschappen en probleemgedrag te bepalen.

Ook is het mogelijk dat een lagere of hogere score op zelfwaardering te maken heeft met de gemoedstoestand van de persoon op die dag. Er is zowel een risico op onder- als overrapportage wegens de sociale wenselijkheid van de vragen. Jongeren kunnen vragen met betrekking tot hun zelfbeeld en probleemgedrag mogelijk positiever invullen dan dat dit werkelijk is vanwege schaamte. Aan de andere kant kunnen jongeren de vragen niet serieus genoeg nemen of proberen stoer te doen richting leeftijdsgenoten, waardoor de vragenlijsten niet naar volledige waarheid zijn ingevuld. Er is echter tijdens de data-afname sterk benadrukt dat alle gegevens anoniem worden verwerkt en er werd op toegezien dat jongeren zelfstandig met de eigen vragenlijst bezig waren. Overigens komt uit onderzoek naar voren dat de betrouwbaarheid en validiteit van zelfrapportage redelijk goed genoemd kan worden (Junger-Tas & Marshall, 1999).

Onderzoek naar de stabiliteit van zelfwaardering over meerdere leeftijden toont aan dat er fluctuaties zijn in de kindertijd (Trzesniewski, Donnellan & Robins, 2003). In de periode van de adolescentie naar vroege volwassenheid is er een sterke toename in stabiliteit van zelfwaardering. Er is hierbij sprake van enigszins meer fluctuatie in zelfwaardering in de adolescentie wegens veel lichamelijke en psychologische veranderingen en dit wordt stabiel naarmate de persoon ouder wordt. Zodoende kunnen participanten die gedragsproblemen hebben wegens een lage zelfwaardering, dit op latere leeftijd niet meer hebben (Trzesniewski et al., 2003). Er kan gediscussieerd worden over de betrouwbaarheid van onderzoek naar zelfwaardering in de adolescentie. Ondanks dat de mate van zelfwaardering op een latere leeftijd pas een stabiele factor wordt, blijft onderzoek op vroegere leeftijden ook van belang. Externaliserend probleemgedrag en de effecten op zichzelf en anderen blijven namelijk een ongewenst fenomeen waarop ingespeeld moet worden.

Ondanks de bovenstaande discussiepunten heeft het onderzoek ook een sterke punten. Er is namelijk sprake van een grote onderzoeksgroep met als gevolg dat er betrouwbare uitspraken gedaan kunnen worden over de resultaten. Ook kan er gesproken worden van een heterogene steekproef waarbij er een redelijk gelijke verdeling was in leeftijd en geslacht.

Een ander sterk punt van het onderzoek is dat zowel narcistische eigenschappen als een lage zelfwaardering onderzocht is bij dezelfde onderzoeksgroep. Uiteenlopende resultaten kunnen namelijk niet te wijten zijn aan verschillen in steekproeven. Bovendien is het concept zelfwaardering zeer grondig onderzocht door zowel impliciete als expliciete zelfwaardering te meten. Het eventueel uitblijven van significante resultaten wordt hiermee voorkomen.

Implicaties en Toekomstig Onderzoek

Deze studie is een aanzienlijke aanvulling op bestaand onderzoek naar persoonlijkheidseigenschappen en gedragsproblematiek. Doordat bekend is dat er een relatie bestaat tussen het hebben van een lage expliciete zelfwaardering of hoge narcistische eigenschappen en gedragsproblemen kan er mogelijk eerder worden ingegrepen met vroege interventies die effectief zijn gebleken in het positief beïnvloeden van de betreffende persoonlijkheidseigenschappen van het kind. Vroegtijdige interventies gericht op eigenschappen van de persoonlijkheid om gedragsproblemen te

voorkomen zijn namelijk effectief gebleken en zijn op de lange duur kostenbesparend voor de maatschappij (Cohen & Piquero, 2009).

Voor toekomstig onderzoek en interventies is het onder andere gunstig dat er ingespeeld kan worden op de expliciete zelfwaardering omdat dit het bewuste gedeelte van de zelfwaardering is en daarbij bestuurbaar is (Gawronski & Bodenhausen, 2006). Het is eenvoudiger en efficiënter om op bewuste, controleerbare processen interventies af te stemmen. Zo kan een jongere bijvoorbeeld gebruik maken van conversatie, oefeningen, positieve leermomenten en zelfreflectie in de ontwikkeling van een hogere zelfwaardering (Gawronski & Bodenhausen, 2006).

Literatuurlijst

- Barry, C.T., Grafeman, S.J., Adler, K.K., & Pickard, J.D. (2007). The relations among narcissism, self-esteem, and delinquency in a sample of at-risk adolescents. *Journal of Adolescence*, 30, 933-942. doi: 10.1016/j.adolescence.2006.12.003
- Baumeister, R.F., Boden, J.M., & Smart, L. (1996). Relation of threatened egotism to violence an aggression: The dark side of high self-esteem. *Psychological Review*, 103 (1), 5-33. doi: 10.1037/0033-295X.103.1.5
- Bernstein, D.A., Penner, L.A., Clarke-Stewart, A., & Roy, E.J. (2006). *Psychology: seventh edition*. U.S.A., Boston: Houghton Mifflin Company.
- Bosson, J.K., Swann, W.B., & Penebaker, J.W. (2000). Stalking the perfect measure of implicit self-esteem: The blind men and the elephant revisited?. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79 (4), 631-643. doi: 10.1037/0022-3514.79.4.631
- Bushman, B.J., & Baumeister, R.F. (1998). Threatened egotism, narcissism, self-esteem, and direct and displaced aggression: Does self-love or self-hate lead to violence?. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75 (1), 219-229. doi: 10.1037/0022-3514.75.1.219
- Cater, T.E., Zeigler-Hill, V., & Vonk, J. (2011). Narcissism and recollections of early life experiences. *Personality and Individual Differences*, 51, 935-939. doi: 10.1016/j.paid.2011.07.023
- Cohen, J. (1992). A power primer. *Psychological Bulletin*, 112 (1), 155-159. doi: 10.1037/h0045186
- Cohen, M.A., & Piquero, A.R. (2009). New evidence on the monetary value of saving a high risk youth. *Journal of Quantitative Criminology*. 25 (1), 25-49. doi: 10.1007/s10940-008-9057-3
- Crocker, J., & Park, L.E. (2004). Reaping the benefits of pursuing self-esteem without the costs? reply to DuBois and Flay (2004), Sheldon (2004) and Pyszczynski and Cox (2004). *Psychological Bulletin*, 130 (3), 430-434. doi: 10.1037/0033-2909.130.3.430
- Das, J., & Ruiter, C. de. (2003). Youth psychopathic traits inventory: Geautoriseerde Nederlandse vertaling. [Youth Psychopathic Inventory: Authorized Dutch translation]. Unpublished research version.
- Donnellan, M.B., Trzesniewski, K.H., Robins, R.W., Moffitt, T.E., & Caspi, A. (2005). Low self-esteem is related to aggression, antisocial behaviour, and delinquency. *Psychological Science*, 16, 328-335. doi: 10.1111/j.0956-7976.2005.01535.x
- Dorsselaer, S. van., Looze, M. de., Vermeulen-Smit, E., Roos, S. de., Verdurmen, J., Bogt, T. ter., & Vollebergh, W. (2010). *Gezondheid, welzijn en opvoeding van jongeren in Nederland : HBSC 2009*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Franck, E., Raedt, R. de, Barbez, C., & Rosseel, Y. (2008). Psychometric properties of the Dutch rosenberg self-esteem scale. *Psychologica Belgica* 48 (1), 25-35. doi: 10.5334/pb-48-1-25

- Gawronski, B., & Bodenhausen, G.V. (2006). Associative and propositional processes in evaluation: An integrative review of implicit and explicit attitude change. *Psychological Bulletin*, 132 (5), 692-731. doi: 10.1037/0033-2909.132.5.692
- Gregg, A.P., & Sedikides, C. (2010). Narcissistic fragility: Rethinking it's links to explicit and implicit self-esteem. *Self and Identity*, 9, 142-161. doi: 10.1080/15298860902815451
- Ha, C., Peterson, N., & Sharp, C. (2008). Narcissism, self-esteem, and conduct problems: Evidence from a British community sample of 7-11 year olds. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 17 (7), 406-413. doi: 10.1007/s00787-008-0682-z
- Hillege, S., Das, J., & Ruiter, C. de (2010). The youth psychopathic traits inventory: psychometric properties and its relation to substance use and interpersonal style in a Dutch sample of non-referred adolescents. *Journal of Adolescence*, 33, 83-91. doi: 10.1016/j.adolescence.2009.05.006
- Junger-Tas, J., & Marshall, I. H. (1999). The self-report methodology in crime research. *Crime & Just*, 25, 291-367. doi: 10.1086/449291
- Kernberg, O. (1975). *Borderline conditions and pathological narcissism*. Northvale, New York: Jason Aronson.
- Kohut, R. (1977). *The restoration of the self*. New York: International Universities Press.
- Maples, J.L., Miller, J.D., Wilson, L.F., Seibert, L.A., Few, L.R., & Zeichner, A. (2010). Narcissistic personality disorder and self-esteem: An examination of differential relations with self-report and laboratory-based aggression. *Journal of Research in Personality*, 44, 559-563. doi: 10.1016/j.jrp.2010.05.012
- Martinez, M.A., Zeichner A., Reidy D.E., & Miller J.D. (2008). Narcissism and displaced aggression: Effects of positive, negative, and delayed feedback. *Personality and Individual Differences*, 44, 140–149. doi: 10.1016/j.paid.2007.07.012
- Ostrowsky, M.K. (2010). Are violent people more likely to have low self-esteem of high self-esteem?. *Aggression and Violent Behavior*, 15, 69-75. doi: 10.1016/j.avb.2009.08.004
- Ploeg, J.D. van der. (1997). *Gedragsproblemen: ontwikkelingen en risico's*. Rotterdam: Lemniscaat.
- Raskin, R., & Terry, H. (1988). A principal-components analysis of the narcissistic personality inventory and further evidence of its construct validity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54 (5), 890-902. doi: 10.1037/0022-3514.54.5.890
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Sprott, J.B., & Doob, A.N. (2000). Bad, sad, and rejected: The lives of aggressive children. *Canadian Journal of Criminology*, 42 (2), 123-133.

- Stucke, T.S., & Sporer, S.L. (2002). When a grandiose self-image is threatened: Narcissism and self-concept clarity as predictors of negative emotions and aggression following ego-threat. *Journal of Personality*, 70 (4), 509-532. doi: 10.1111/1467-6494.05015
- Trzesniewski, K.H., Donnellan, M.B., & Robins, R.W. (2003). Stability of self-esteem across the life span. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84 (1), 205-220. doi: 10.1037/0022-3514.84.1.205
- Vater, A., Ritter, K., Schröder-Abé, M., Schütz, A., Lammers, C.H., Bosson, J.K., & Roepke, S. (2013). When grandiosity and vulnerability collide: implicit and explicit self-esteem in patients with narcissistic personality disorder. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 44, 37-47. doi: 10.1016/j.jbtep.2012.07.001
- Wallace, M.T., Barry, C.T., Zeigler-Hill, V., & Green, B.A. (2012). Locus of control as a contributing factor in the relation between self-perception and adolescent aggression. *Aggressive Behavior*, 38, 213-221. doi: 10.1002/ab.21419
- Wener, C., & Kerig, P. (2005). *Developmental psychopathology: From infancy through adolescence*. U.S.A., New York: McGraw-Hill.
- Widenfelt, B.M., Goedhart, A.W., Treffers, P.D.A., & Goodman, R. (2003) Dutch version of the strengths and difficulties questionnaire (SDQ). *European Child & Adolescent Psychiatry*, 12, 281-289. doi: 10.1007/s00787-003-0341-3